

Disputationum Theologicarum De Præcipuis Nostri Seculi Qvæstionibus Theologicis, Juxta Articulorum Fidei Eriem Dispositis, Prima

Rostochi[j]: Typis Joh. Weplingii, 1701

<https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1860743250>

Druck Freier Zugang

RU theol. 22.Okt.1701

Krakevitz, Alb.Joach. de

DISPUTATIONUM³² THEOLOGICARUM
DE

29
819

PRÆCIPUIS NO-
STRI SEculi QVÆ-
STIONIBUS THEOLOGICIS,
JUXTA ARTICULORUM FIDEI E-
RIEM DISPOSITIS,
PRIMA,

362

QVAM
ASSISTENTE SANCTISSIMA TRIADE
ET
VENERANDÆ FACULT. THEOL. CONSENSU
SUB PRÆSIDIO

ALBERTI IOACHIMI
de KRAKEVITZ

SS. THEOL. D. ET HEBR. LINGV. UT ET CHRIST.
CATECH. P. D. P.

PRO PUBLICO EXERCITIO
IN ILLUSTR. AD VARNUM ACADEMIA
VENTILANDAM PROPONET

AD D. 22. OCTOBR. ANNO 1701.

HENRICUS ERNESTVS de Gram/
Eq. MECLENB. S. S. THEOL. CULTOR.

Rostochl, Typis JOH. WEPPLINGII, Univ. Typogr.

3

11701

inclyta totius Provinciæ Meclen-
burgicæ
CONSILIARIIS.

Nec non
ad omnes conventus Provinciales
ex perfrenuorum Equitum numero
SELECTIS atq; DELEGATIS!

VIRIS

*Perillustribus, Generosissimis, Excellentissimis,
Amplissimis;*

**DNN. Fautoribus, Patronis ac
Promotoribus,**

**Omni Parentum cultu atq; honore mihi
humillimè devenerandis.**

Magnis non niſi magna placent! Et Heroës non niſi heroicis delectantur actionibus! Hoc ipſum accuratè mecum perpendens, à præſenti fermè me continuiffem propoſito, optimè quippe temeritatis exigvæque eruditionis memor, ut adeo à me talia ſperari nequeant, quæ lectione, multominus quæ approbatione ac calculo tantorum tamque illuſtrium Virorum digna ſunt. Verùm excitat animum calcarque addit divina illa Vobisq; innata humanitas, deq; rebus accuratius perſpiciendis ingenii acumen planè ſingulare omniqve admiratione dignum. Illa & indignos excipere ſuevit, ſi modo digni aliquando fieri ſtuderint; hoc autem ſeſe luculentiffimè exerit, dum non vulgari modo, ſed juxta veritatis illuſtratam normam omnia Veſtro ſubjicitis judicio. Hinc, licet ſint in Regum etiam Principumq; aulis, qui ſanctiſſimum contemnunt Theologiæ ſtudium, ejuſq; cultores vix aliquo honoris titulo dignos eſſe cenſent; Vos tamen, *Patroni Benigniſſimi*, qui non pro civili tantum Reipubl. noſtræ ſalute atqve incolumitate, ſed & pro religione atqve ipſo pietatis exercitio ſtrenuè invigilare ſoletis, horum averſamini impietatem, dū veram Religionem omneq; quod eidem promovendæ inſervire poteſt, ex pretio æſtimare didiciſtis. Nullus itaque dubio Veſtris offerre manibus præſentes pauculas quidem pagellas, de tali tamen materia conſcriptas, quam vobis in pretio! imò etiam in deliciis eſſe perſuaſus ſum. Suſcipite igitur & illas & me humillimè eaſdem Vobis conſecrantem, Veſtroqve me adjuvare favore, ad majora in ſanctiſſimo ſtudio incrementa indies capienda, haud dedignamini. Ego, quod ſupereſt, æternum ſupplex veneror Numen, ut Vos omnes & ſingulos ſibi habeat omni ævo commendatiſſimos; Benedicat omnium Veſtrum vitæ, famæ, Familiæ, fortunæ, Conſiliis, omnibusqve, quæ Vobis ſunt in deliciis, feliciffimum largiatur eventum.

Ita quotidie pro veſtra ſalute ſupplicantem habebitis

Per illuſtriū & Generoſiſſimorū Veſtrorum Nominum

Cultorem maximè obſequioſum.

HENR. ERNEST. de Graun.

Terrarum Meclenburgerisum CONSILI-
ARIIS Provincialibus Eminentissimis, ut & singulis
ex Equestri Ordine ad comitia DEPUTATIS
Spectatissimis,
Fautoribus suis Perillustribus atqve
Generosissimis
S. P. P.

ALB. JOACH. de KRAKEVITZ

DAbitis veniam, si audacius fortè consiliorum Vestro-
rum secreta irrumpo. Ipse cœlorum terrarumq;
Monarcha Invictissimus, suo non beat tantum aspectu
mentes sibi proximas, neqve solas potentiorum audit
preces, sed & paganorum vacat desideriis, nemi-
nemqve repellit, si modo puram castamq; afferat men-
tem. Molior accessum, Viri de tota patria MERITISSIMI,
sed non alia de causa, quam ut pietatem vobis probem
meam; Et quidem non solus accedo, sed perreveren-
ter Vestrum quoque in conspectum prodit optimæ
spei vir juvenis, quem si mecum admittere, nostrisque
indulgere volueritis votis, uterqve cœlum tetigisse vi-
debimur aut regnum tenere. Ille certè in eo felicitatis
suz in his terris summam ponet, si Vestras ipsi licue-
rit osculari dextras; & mihi sanè pro maxima erit
gloria, abs Vobis non fastidiri. Vos profectò non po-
teritis non amare eum, qui bonam amat mentem, illiq;
favere, qui sacrarum literarum tueri decus, illudq;
contra nostri seculi injurias vindicare conatur. Plura non
addo, Vestræ etenim circumspectæ prudentiæ me talia
scripsisse confido. Et si quid addendum erit, votum erit.
Sed qvale? *Dominus sit Vobiscum*: Hoc enim præsentè
omnia adfunt & nulla desunt bona. Scripsi Rostochii
d. 9. Octobr. An. MDCCI.

CAP. I.

DE

NATURA THEOLOGIAE EANDEMQUE TRA- CTANDI METHODO.

S. I.

icet cuius christiano omnibus suis viri-
bus meritò eò annitendum, ut perveniat
in unitatem fidei & agnitionis Filii DEI, in
virum adultum ad mensuram plenae staturae
Christi. Eph. IV. 13. adde ex Ep. ad Ebr. V.
12. exigitur tamen hoc ipsum omnium
maximè ab illis, quibus divinitus injun-
ctum est, illum pascere gregem, quem ipse De-
us proprio sibi acquisivit sanguine. Act. XX.
28. Horum etenim est, non accuratam

tantum habere omnium fidei articulorum notitiam, sed & eà pol-
lere facultate, ut sint δυνατοὶ καὶ ὡδὴ καλῶν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ
τῇ ὑγιαίνουσῃ καὶ ἵκανὴ ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν Tit. I. 9. hinc etiam
illis, qui plenius rationem Fidei edocti, dicuntur firmi, οἱ δυνατοὶ
Rom. XV. 1. conf. Act. XVIII. 24. ubi de Apolline dicitur, quod
potens fuerit in Scriptura & docuerit ἀκριβῶς. Ejusmodi
autem habitum, (à quo vocabulo eò minùs abhorremus, quò cer-
tiores sumus, nos habere ipsum DEI Spiritum praeuntem ad Ebr.
V. 14. Notamus tamen, hunc habitum non pro more aliorum ha-
bituum practicatorum solis humanis acquiri viribus, sed eundem à
Deo esse, licet non semper inhabitante, ad minimum tamen assisten-
te, & in regenitis imprimis, oratione, tentatione, meditatione, ali-
isq; piis exercitiis ((conf. I. Tim. IV. 7.)) augeri atq; crescere:) ex
hodierno loquendi usu, una voce appellare solemus Theologiam.

S. II. Ex modo dictis jam patescit, nobis sermonem esse de
illa Theologia, quæ homines ad agnitionem Filii DEI perducit, eaq;
mediante veram ad æternam perveniendi salutem viam, reliquis
omnibus rejectis, unicè monstrat. Ita enim Joh. XIV. 6. Ille DEI
Filius de semet ipso testatur: Ego sum via illa, & illa veritas & vita
illa, nemo venit ad Patrem nisi per me. Neq; aliam viam indica-
runt sancti DEI Apostoli; hinc Petrus divino repletus Spiritu effa-
tur: Act. IV. 12. Non est in alio quovquam salus, neq; aliud nomen est

A

sub

I.

Disp. I.

Respond.

Henrico

Ernesto

de Cram

Eq. Med. b.

621

2
sub celo, quod datum sit inter homines, per quod oporteat nos servari, quam nomen JESU CHRISTI NAZARÆI. Neq; alia via Veteris Testamenti tempore nota fuit, in cujus asserti testimonium, ipsum per Esaiam loquentem admirari licet DEUM C. XLV. à v. 22. usq; ad finem. Respiciite, inquit, ad me, & servemini omnes fines terræ, nam ego sum DEUS fortis, & nullus prætereæ. Per me juravi, prodixi ex ore meo justitia, verbum, quod non revocabitur, mihi incurvatum iri omne genu, juraturam omnem linguam, Tantum in jehova, de me inquiet, omnis justitia & robur est. It. in jehova justificabuntur & gloriabuntur totum semen Israelis.

S. III. Hæc ipsa Theologia pro fine habet hominis æternam beatitudinem, teste Petro 1. Ep. I. 9. ubi *fidei finem animarum esse salutem, aperte* profitetur; cui veritatis testimonio adhuc aliud addi poterit ex Joh. XX. 31. ubi legimus, Evangelium ideo literis consignatum esse, *ut credentes vitam habeamus æternam.* Hunc autem finem ut consequatur homo peccator, convincendus omnino est de ineffabili sua miseria, neq; enim potest intelligi meriti Christi necessitas, nisi morbis nostris cognitis, hinc legimus Christum ad Phariseos dixisse: *sic cæci essetis, non haberetis peccatum, nunc vero dicitis, videmus; itaq; peccatum vestrum manet.* Joh. IX. 41. quod etiam collimant, quæ in Apoc. III. 17. inveniuntur: *Tu dicis dives sum & ditatus sum & nulla re mihi est opus: neq; nosti, te esse arumensum, & miserabilem, & pauperem, & cæcum & nudum.* Quod si itaq; hac ratione homo miseriæ suæ conficiatur & de æterna sollicitus est salute, tunc eundem ulterius Theologia informat, per sacramenta & verba oblatum Christum cum universo suo merito fide esse recipiendum, inque ejus vulneribus unice medicinam quærendam esse: Ita ab Apostolo Paulo edocemur ad Rom. V. 2. qui sequentem in modum scribit: *Per quem, (nimirum Christum,) etiam fide adducti fuimus in hanc gratiam, per quam stamus & gloriamur sub spe gloriæ DEI.* Neq; cogitandum, hanc fidem, quam Theologia toties toties commendat, vanum aliquod esse cordis figmentum, sed divina est virtus justificans & renovans, totumq; immutans hominem, quæ ipsa immutatio nisi sequatur inanis erit omnis fidei jactantia. Confirmabo hanc ipsam sententiam gravissimis sancti Petri admonitionibus ex 2. Ep. I. Ibi enim postquam vs. 3. indicaverat, *divinam vim omnia Christianis donasse, quæ ad vitam & pietatem pertinent, PER AGNITIONEM illius, qui*
vocavit

vocavit nos ad gloriam ac virtutem; deinceps vers. f. ita pergit: **Ad**
hoc ipsum verò, omni prater ea collato studio, **ADJICITE FIDEI**
VESTRÆ VIRTUTEM, virtuti verò noticiam, notitia verò con-
 tinentiam, continentia verò tolerantiam, tolerantia verò pietatem, Pie-
 tati verò fraternum amorem, fraterno verò amori charitatem. Hæc enim
 si vobis adsint & abundant, **NON INERTES VOS NEC INFRUCTU-**
OSOS efficiens in Domini nostri Jesu Christi agnitione. Hoc ipsum quoq;
 est, quod Gentium Doctor asserit in Ep. ad Gal. V. 6. *fidem per charitatem*
esse ἐν ἐργασίᾳ i. e. operantem activè, non passivè, ac si per charitatem
 formata esset, quemadmodum malè transtulit Gallica versio, in quâ verba
 ita reddita legimus: *la foy qui est animée de la charité*; Ita enim dicendum
 fuisset ἐν ἐργασίᾳ πρὸς ἀγάπην non autem δι' ἀγάπης. Remanet
 itaque, veram fidem esse operosam minimeq; otiosam. Ita enim est be-
 neplacitum DEI ut abscedat ab injustitia, quisquis nominat nomen Chri-
 sti 2. Tim. II. 19. Quæcunq; igitur Theologia illum præfatum habet
 finem & ad eundem dicto modo hominem peccatorem juxta regulam
 verbi divini ducere intendit, vera est Theologia, quippe quæ ad salutem
 æternam & veræ pietatis studium directæ est, juxta epistolam ad Tit. III.
 ubi ἐπιγνώσις ἀληθείας ἥς κατ' εὐσεβείαν dicitur.

§. IV. Optandum quidem esset, ut hæc Theologia ad pietatem di-
 recta eandem quoq; semper haberet comitem, neq; ullo modo sapien-
 tum est rejiciendum effatum: Longum iter esse per præcepta, breve & ef-
 ficax per exempla; hinc elegantissima Lactantii verba ex IV. Instit.
 Lib. cap. XXIII. hic repetere non erit ingratum. Ita autem ille: *Qui-*
cunq; præcepta dat hominibus, ac vitam moresq; fingit aliorum, quæro, de-
beat ne ipse facere quæ præcipit, an non debeat? **SI NON FECERIT,**
SOLUTA PRÆCEPTA SUNT. Si enim bona sunt, quæ præcipiuntur, si
 vitam hominum in optimo statu collocant, non se debet ipse præceptor à nu-
 mero cæteriq; hominum segregare inter quos agit: & ipsi eodem modo viven-
 dum est, quo docet esse vivendum; ne, si aliter vixerit, ipse præceptū suū fidem
 detrahât leviorēq; Doctrinam suam faciat, si re ipsa resolvat, quod ver-
 bis nratum adstruere. Homines malunt exempla quam verba, quia loqui
 facile est, præstare difficile &c. Interim tamen, quamvis hæc omnino
 ita sese habeant, probè tamen cavendum, ne hîc aliqua in parte à verita-
 tis tramite aberremus. Certissimum itaque est, illam solam esse ve-
 ram Theologiam, quæ continuum simul ad pietatem habet respectum,
 eandem commendando atqve præcipiendo juxta I. cit. ex ep. ad Tit.

4
 I, 1. Ex quo fundamento etiam Apostolus Paulus concludit ad Eph. IV, 21. talem in Christo esse, *veritatem*, quæ carnis operibus è diametro repugnat: Imo! ipsum incarnationis mysterium *εὐσεβείας* esse mysterium, expressè docet 1 Tim. III, 16. *Non autem hæc suam amittit veritatem Theologia, si ab homine proponatur irrogenito.* Sed fortassis diceret aliquis, talem qualem descripsimus Theologiam non posse existere in homine irrogenito; scriptum quippe existare, *cum qui Deum non amat, non habere noticiam Dei* 1 Joh. IV, 8; *mundum non posse accipere veritatis Spiritum* Joh. XVI, 17. *Deum hujus seculi excussisse mentes infidelium, ne fulgeat illis illuminatio* 2 Cor. IV, 4. *eundem, qui odit fratrem, in tenebris ambulare, tenebrasque eius occævasse oculos* 1 Joh. II, 11. Verùm facilis erit responsio, si sequentia in timore Domini notentur momenta. (1) Negari haud potest, magnum subesse periculum, an irrogeniti sic dicti Theologi veram semper doceant Theologiam; hi etenim cum de propria gloria magis sint solliciti quam Divina, magis ventrem curent quam Ecclesiam, fieri facile potest, ut, licet in aliquibus *τὰ τῆς ἀληθείας* proponant, universam tamen veritatis cœlestis œconomiam non integram atque inviolatam exhibeant. Provoco ad indubium ipsius DEI judicium apud Jeremiam VIII, 8. *Quomodo, inquit altissimus, dicitis, sapientes sumus & lex Jehovæ penes nos est? Ubiq; ecce ad falsitatem operatur stylus, stylus nimirum falsus legis peritorum.* (optimè Lutherus sensum expressit: *Istis doch eitel lügen / was die Schrift gelehret sezen.*) De Pharisæis Novi Testamenti certissimum est ex Ep. ad Rom. II, 18. *eosdem habuisse noticiam voluntatis divinæ*, imo! juxta vers. 20. *eosdem habuisse informationem*, (aut quemadmodum alii reddunt, formam, ideam, regulam, exemplar, formationem, i. e. formandi instituendiq; rationem) *cognitionis ac veritatis in lege*: Verum quisquis curatius hæc pensaverit, facile animadvertet, licet aliquam habuerint veritatis, nimirum voluntatis divinæ legalis cognitionem, quia tamen ipsum veræ Theologiæ fundamentum Christum (1. Cor. III, 11) ignorarunt, illorum Theologiam in omni suo complexu veram dici haud posse. Notabile est Salvatoris nostri sanctissimi de illis pronunciatum Luc. XI, 52. ubi dicitur, quod *sustulerint*, (ita enim secundum fontem omnino verti debet) *clavem cognitionis, ipsos non introire, & alios, qui introeant, prohibere.* Ad quæ verba in *Harm. Chemn.* annotatum video, posterius factum esse, *dum legem Dei non dextrè explicarunt, dum eandem traditionibus obruerunt*.

623

punt, dum finem legis, qui est Christus, nemini monstrarunt, imo huius
 Evangelio locum nullum dare voluerunt. Ita quoque (2) lubentissime
 concedimus, aliud esse cognitionis lumen aliamque notitiam, quæ in
 homine est regenito, quam quæ est in homine impio, qui salutari
 Theologiæ fructu susque deque habito, unice affectata *anxi* *Beings*
 gloriam quærit. Homo etenim regenitus Theologicam notitiam in
 omni suo ambitu penetrat, neque contentus est, nisi quoque eandem ad
 suum applicaverit usum. Hic autem, nimirum irregenitus, eò tantum
 contentus est, ut propositiones suas suaque dogmata habeat cum verbi
 divini regulâ convenientia, adeoque veram tantummodo habet Theo-
 logiam, sensum nimirum verbo divino congruum abstracto
 fructu & salutari ejusdem applicatione. Hac ratione in ipsa quo-
 que Scriptura Sacra legimus, quod distinctionem faciat inter notitiam
 simplicem & cum affectu conjunctam, cont. Joh. XVI, 30. & Matth. VII, 23.
 Addere & hoc possumus, quod irregenitus, qui nunquam in statu gra-
 tiæ fuit, meram habeat scientiam, cum è contra regenitus experimen-
 talem habeat notitiam. Ita aliquis ex solo auditu de mellis natura instru-
 ctus, talem non habet de ejusdem grata dulcedine cognitionem, qualem
 is habet qui experimento didicit, mel esse dulce. Neque (3) inficiamus, verâ
 Theologiam hoc præ ceteris artibus ac profanis scientiis habere propriam,
 ut Spiritu divino fecundata, spirituali ac salutarium motuum, qui ad pie-
 tatem tendunt, plena sit; Interim tamen & hoc certissimum, quamvis
 vera Theologia etiam in homine irregenito, ex se & natura sua ipsum
 sollicitet, ut abjurata omni impietate se totum Deo emancipet, posse ta-
 men irregenitum omnibus illis sollicitationibus obicem ponere, eodem
 modo, quo illi, qui regenitorum doctrinæ cœlesti atque indubitato ve-
 ra sese opponunt cont. Act. VII, 51. Claret hoc ipsum ex analogia
 Theologiæ naturalis, quæ pariter ex se & sua natura hominem ad
 justum bonique studium incitat, & nihilominus Spiritus Dei affirmat,
 Gentiles *perit atem in injustitia derinuisse*, (vel suppressisse, vid. ad Rom.
 I, 18. Potest tamen (4) aliquis in statu irregenerationis esse, & tamen
 alios docere, ut peccatis agnitis ad Christum totius mundi Redempto-
 rem se recipiant pietatique studeant, adeoque veram habere Theo-
 logiam. Nonne judas erat perditionis filius? Qvis autem diceret,
 ipsius Theologiam, quam ex ipsius Salvatoris hauserat ore, non fuisse
 veram? Nonne ipse Christus dicit Luc. XII, 47. *tales quoque esse*
servos, qui voluntatem ejus sciant, & tamen se non comparaverint neque
fecerint ex ejus voluntate. Et quæ quæso est differentia, si homo irre-
 genitus easdem doceat propositiones, quales Doctor proponit rege-
 nitus,

nitus, imprimis si iisdem utatur argumentis ex Scriptura Sacra de sumptis, quibus alter suam corroborat sententiam? Imo! quid dicendum? si Theologiæ doctor luce divina ad sanctificationem usque & quidem in eminentiori gradu olim illuminatus, postea fidei fecerit naufragium omniqve sese dederit vitæ impuritati, num propterea conceptus ejus de Deo, deq; mysteriis divinis, quos adhuc verbo divino conformes docet atq; inculcat, veri esse desineat? Manemus itaq; in hac sententia: Illam solam esse veram Theologiam, quæ peccata revelat, Christum docet & ad pietatem ducit, inqve omnibus verbo veritatis conformis proponitur, sive illam doceat doctor regeneritus sive irrogenitus. De cætero, quæ hic adhuc dicenda essent, servamus ad locum de *ministerio Ecclesiastico*, uti denuo, licet alio respectu, de hac materia differendi dabitur occasio.

S. V. Sed quid dicendum est de ipso doctore irrogenito, cujus impietas notoria est, qui nullas pro auditorum suorum salute ad Deum preces fundit, neqve pro virili eandem sibi commendatam habet, adeoque non ex animo suam docet Theologiam? Audivimus ejusdem Theologiam, si verbo divino quoad sensum & verborum intellectum sit congrua, *veram* dicendam esse: Quæritur itaq; an & ipse doctor *verus* sit *Theologus*? Quod si secundum vulgo receptam loquendi consuetudinem hæc decidenda esset quæstio, negativam tueri haud aude rem: Quid enim communius quam pretiosissimo hoc titulo insignire indiscriminatim omnes illos, qui docent Theologiam, sive in statu gratiæ sint, sive non sint. Verum altioris indaginis res est. Accedamus itaqve ad veritatis trutinam & quidem absq; omni præjudicio liberi. Ita autem legimus 1 Tim. IV, 12. quod Paulus Timotheum suum ita instruat, *ut sit, EXEMPLAR fidelium in sermone, in conversatione, in Charitate, in spiritu, in fide, in castitate* & Cap. III, 9. dicitur, quod Theologus debeat tenere mysterium fidei IN BONA CONSCIENTIA; in Ep. an Tit. II, 6. præcipit Apostolus, ut *Theologus semetipsum præbeat exemplar bonorum operum*. Neque possum quin & illa adducam verba ex 2 Tim. I, 13. ubi Apostolus desiderat Theologum *servantem formam sanantium verborum in fide & amore*. i. e. quemadmodum B. noster Schomerus observavit: *Et fide & amore nostro sanantia verba exprimenda esse*. Hinc argumentor: Cuicumqve desunt veri Theologi requisita, ille non est verus Theologus. Atqui homini irrogenito desunt veri Theologi requisita, ergo homo irrogenitus non est verus Theologus. Ut autem hoc ipsum clarius fiat, considera quæso quisquis hæc legere dignaris, an il-

an ille jurè meritoque dicatur bonus Ethicus, qui licet præcepta Ethica optimè intelligat, deque illis eruditissimos proferat discursus aut acutissimè eadem defendat, si non ethicè, i. est, secundum regulas Ethices vixerit? Quamquam si de bonitate *intellectuali* tantummodo quærat, juxta superius annotata, fieri, at raro tantummodo possit, ut etiam irrogenitus bonus & verus sit Theologus, quatenus nimirum fidem orthodoxam benè explicare & contra adversarios defendere valet, licet ratione *voluntatis* & ratione suis officiis pessimus sit Theologus.

§. VI. Unicum adhuc circa præcedentem materiam excutendum restat: Quæritur etenim. Unde ejusmodi homo irrogenitus suam habeat Theologiam? An ex *meritis humanis eam acquisiverit viribus*, cum vix probabile sit Spiritui Sancto cum ejusmodi homine ullum posse esse commercium? Et respondetur, talem, qualem supra descripsimus Theologiam solis humanis viribus minimè acquiri posse. Quam ipsam nostram sententiam variis probamus scripturæ locis. Et quidem merito in fronte collocamus classicum illum locum ex 1 Cor. II, 14. *Animalis homo non est capax eorum, quæ sunt Spiritus Dei, sunt enim ei stultitia. nec potest ea cognoscere, quia spiritualiter judicantur.* Accedit locus ex 2 Cor. III, 5. *Non quod idonei sumus per nos ipsos ad cogitandum quicquam, velut ex nobis ipsis, sed quod idonei sumus, ex Deo est.* In quibus verbis cum proximè præcedentibus collatis, humanis viribus omnis abjudicatur facultas tum in *cognoscendo* quam in *docendo* veritatem cœlestem. Idem quoque probatur ex eo fundamento, quia irrogenitus suam Theologiam non nisi ex ipso divino hausit verbo, hoc autem semper intimè atque intrinsecè sibi conjunctam habet Spiritus Sancti virtutem, adeoque quicquid ex verbo divino proficit Theologus, id omne habet ab ipso Dei Spiritu in verbo & per verbum operante; ita Joh. III, 63. de verbo suo testatur Dei filius: *Verba quæ ego loquor, Spiritus & vita sunt.* Adde 1 Joh. V, 6. Hujus quoque efficacia sese exerit sæpius vincendo ad minimū homines, & ad sanctificantem quoque procederet gratiam, nisi impedimentum poneret homo præfractè malus. conf. Act. VII, 51. Neque exempla desunt quæ satis manifestò confirmant, impiissimos homines & immediatas habuisse divinas revelationes. Unicus Bileamus abunde suo hoc testatur exemplo, inprimis si conferatur Num. Cap. XXIV, 1. & 2. Ex quibus dictis faciliè apparet, an ejusmodi Theologia ex sacris literis hausta iisdemque conformis, licet sit in homine irrogenito, possit dici, *literalis, carnalis, veniosa, omni divina virtute vacua.* Fa-
teor

teor æquidem lubentissime, multa jure meritoque taxari in doctoribus irrogenitis, interim tamen, non imputandum est Theologia, quod eidem ex se & natura sua haud inest, sed quod potius ex vitiositate subjecti eidem adhæret.

§. VII. Quamquam verò dicta ratione propositas quæstiones ex Scriptura Sacra dijudicandas esse omnino perivasus sum, minime tamen patrocino illorum doctorum causæ, qui summo cum Ecclesiæ exitio opinantur: perinde esse, qualem agant vitam, si puram tantummodo integramque servant doctrinam. Nam licet de illo, qui hypocritam agere didicit, suasque occultat pravitates, adhuc majus bonum sperandum sit, ille tamen qui apertè malus est, una communi destruit quod altera extruxit manu. Proferam eam in rem judicium exactissimum Venerandi mei Præceptoris D. Fechtii, ex Apparatu ad Ep. Marb. Cap. VIII, p. 276. Ubi, inquit, sancta & inculpata est doctorum vita, fieri nequit, quin ejus virtute plurimi vel infidelitati, vel erroribus dediti, ad veritatem fortius ipsa doctrinæ disseminatione allekti commoveantur. Quare superiori seculo, ubi Pastorum Ecclesiæ vita simplicior sanctiorque, cleri contra Romani dissolutior, omnibusque invisa fuerat, longè majore quam hodie, quando plerique Theologis in Politicos degeneravimus, nec Ecclesiæ amplius DEI causa, sed corrogandi auri gratia servimus, accessione locupletata passim est Ecclesia: eum hodie, quod ferè lacrymis & gemitibus deplorandum, in antiquum tenebrarum chaos non minore, quam olim ad veritatis lucem assurrexerat, successu, relabatur. Quæ de materia cum in Programmate hisce nostris disputationibus præmittendo, jam nonnulla dicta sint, prolixiores hic non erimus. Id itaque agat, quisquis verus atque cordatus Theologus nominari gestit, ut semetipsum ab hujus mundi inquinamenti defæcatum purgatumque, talem sese DEO exhibeat, ut sit vas ad decus & accommodum usus Domini & ad omne opus bonum comparatum; quemadmodum monet D. Paulus 2. Tim. II. 21.

§. VIII. Ut autem constet, qualem nostra Theologia habeat principium, ex toto pectore cum Formula Conc. p. 570. & 632. credimus nos consistemus, unicam regulam & normam, secundam quam omnia dogmata, omnesque doctores æstimari & iudicari oporteat, nullam omnino aliam esse quam Prophetica & Apostolica scripta cum veteris cum Novi Testamenti. Observatu sanè jucundissimum est, quamvis Christus ipsa essentialis erat sapientia, eundem tamen omnium suarum concionum principium esse voluisse sacram Scripturam. Cap. Joh. V. 39. jubet scrutari Scripturas, Luc. IV,

625

Luc. IV. Prophetam Esaiam publicè in schola prælegit atq; interpretatur;
 & Cap. XVI. 29. & 31. ab aliis falsis principiis ad unicam illam Mosis &
 Prophetarum Scripturam homines revocat. Eodem quoq; modo
 eundem secuti sunt genuini ejus Apostoli. D. Petrus, gloriæ Domini
 sui oculatus pariter atq; auritus testis, tantum eximæ illi revelationi
 non tribuit, quantum literæ Prophetarum scriptæ, *hinc FIRMIOREM*
se habere sermonem Propheticum, expressis testatur verbis 2. Ep. I. 19. Neq;
 alia incessit via electum illud Dei organon Ap. Paulus, hinc confiden-
 ter admodum & plena cum parrhesia protestatur, se (*ὡς ἐν κήρῳ*) ne
 minimum quidem protulisse extra id, quod à Mose & Prophetis di-
 ctum Act. xxvi. 22. conf. 2. Cor. I. 13. Hoc itaq; nostrum est principium, hoc
 est fundamentum, hoc est firmamentum. *Superstructa* etenim est vera The-
 ologia *super fundamentum Apostolorum ac Prophetarum, existente imo an-
 gulari lapide ipso Jesu Christo.* Eph. II. 20. Quicquid ex hoc non est
 deductum principio eidemq; non conforme, vanum est in fidei dogma-
 tibus atq; falsum. Alibi quærens lucem, in tenebris manet. *Ad le-
 gem & testimonium quod si non dixerint, non erit illis aurora* juxta El. VIII.
 21. Hæc itaque cum verissima sint, quanta non cum assiduitate & sol-
 licitudine, etiam ab ipsa inde pueritia, juxta Timothei exemplum, sacra
 Theologo volvenda sint atq; revolvenda Biblia? Nihil ipsi prius
 sit aut posterius; Nihil utilius aut necessarius unquam excogitari pote-
 rit homini Theologo. Non etenim proprii cerebelli docenda sunt
 figmenta, sed pretiosissimum illud omnipotentis Dei verbum ex divina
 inspiratione literis consignatum. Quisquis itaque loquitur, loquatur
ὡς λόγος θεῶν 1. Petr. IV. 11. Admodum patheticè hanc in rem disserit Ap.
 Paulus 1. Cor. II. 4. sq. *Oratio mea & præconium meum non per satum est in
 persuasoris humane sapientie verbis, sed in demonstratione Spirituali atq;
 potente, ne fides vestra consistat in sapientia hominum sed in potentia Dei.*
 Hoc ipsum nostræ aliarumq; Academicarum Doctores, quotquot suis
 dextræ defungi voluerunt officiis, probè considerarunt, idcirco publi-
 cum non commendarunt tantum studium, sed amplissimas quoq; suppe-
 ditarunt manuuctiones, ita ut ruborem merito extorqueant vel sola
 ex nostra academia quæ prodire scripta exegetica, doctorumq; scho-
 læ tam publicæ quam privatæ, iis, qui sinistrè admodum ob studii bi-
 blici defectum de hodiernis promiscuè judicant academiis. Quæ licet ita
 sese habeant, duo tamen adhuc cum optimis nostris Theologis in desi-
 deriis habeo, & quidem unum respectu docentium, alterum respectu
 discipulorum. Optarem etenim, ut in collegiis biblicis, non eâ tantu pro-
 lixitate

B

lixitate

litate, quæ communiter fieri solet, unus alterq; solum illustraretur liber biblicus, quippe quæ prolixitas ordinariè sacræ Theologiæ alumnos à sanctissimo scripturarum studio, incomparabili cum ipsorum damno, avocare solet; sed ut integrum aut Vetus l. Novum Testamentum, l. ad minimum certus aliquis librorum utriusque Testamenti ordo. e. g. singulorum librorum historicorum aut Prophetiarum aut dogmaticorum Veteris Testamenti continuo absolveretur cursus, & quidē hoc modo, ut ipsum intra anni spatium finiretur, erudiendo nimirum auditores, omni seposita prolixitate, paucis de cujusvis libri argumento & scopo, explicatis simul breviter difficilioribus & potioribus indicatis usibus. Ex Dei etenim gratia tanta est eruditissimorum interpretum qui scriptis editis Biblia exposuerunt, messis, ut vastis in Academia describendis commentariis, studiosi sine injuriâ defatigari haud possint. Video in B. Franzii, (qui merito *Βιβλικὸς* nominatur) aureo libello de interpret. Sc. S. p. 12. quod moris quondam fuerit in Acad. Witteb. inter docentes etiam habere *Cursorem Biblicum*, quem septennio audire necessum habuit, quisquis in Biblicum (qui intus quondam inter Theologicos gradus fuit) promoveri voluit. Utinam talia in singulis observarentur Academiis, sic certè ejusmodi non haberemus animarum pastores, qui vix æterni Dei existentiam certis ex Script. S. argumentis probare valent. Alterum Theologiæ concernit studiosos, qui rarè admodum, sacris legendis Bibliis suam impendere operam volunt. Verum concedite, o snavissimi mei, quorum salutem, Deum testor meum, curæ habeo atque cordi, ut Timotheum, omnium Theologiæ studiosorum exemplar, vobis commendem. Perpendite quæso, quæ de illo sanctus nobis consignavit Paulus 2. Tim. III. 4 à teneris eundem novisse dicit sacras literas, & illas posse sapientes reddere quoque Vos ad salutem per fidem, quæ est in Christo Jesu, ut perfecti sitis Dei homines, ad omniæ opus bonum perfectè instructi, ibidem, divino actus spiritu, docet.

§. IX. A Deo itaque discendum, quod de Deo docendum, ve rissimè dixerunt veteres; suam autem voluntatem, quamvis *varia modis* (*πολυτροπῶς καὶ πολλοῖς τρόποις*) revelaverit antiquitus, sanctissimus Deus, hodie tamen nullus alius nobis superest revelationis modus, quam qui fit mediante verbo. Negare equidem haud possumus, non simpliciter impossibile esse DEO, se nostris ut revelet temporibus, eodem, quo in Vet. Testamento, modo; verum an *velit*, de eo merito dubitatur. Quod enim ipsa tam fidei quam morum dogmata concernit, adeo sufficienter de iisdem nos informat sacra pagina, ut nihil unquam desiderar. possit

220

po sit. conf. Act XX. 27. Accedit, quod nullum de immediatis expectan-
dis revelationibus, in Scriptura l. extet mandatum, potius prædictum
legimus, falsos surrecturos Prophetas, quibus autem ex gravissimo Sal-
vatoris monito Matth. XXIV. 24. nulla habenda fides. Et quibus quæ-
so ille sese non exponit periculis, qui iisdem fidem habet? Satanas enim
qui & in lucis angelum sese transformare didicit, innumeris imposuit,
quapropter merito cum Lutero nostro statuimus ex Artic. Smalc. p. 332.
*Quod Deus non velit nobiscum aliter agere, quam per vocale verbum & sa-
cramenta, & quod, quicquid sine verbo & sacramentis iactatur, ut Spi-
ritus, sit ipse Diabolus.* Sunt quidem, qui etiam adhuc hodie non omni-
no negandum esse putent, dari revelationem non de rebus futuris tan-
tum immediatam, sed etiam quoad maiorem lucem verbo scripto affun-
dendam. Verum ob rationes supra adductas tutiorem illorum esse sen-
tentiam iudicamus, qui simpliciter statuunt, in rebus fidei nihil quic-
quam sine verbo expectandum esse, quamvis quod futura Ecclesiæ vel
certi individui fata concernit, alicujus luminis divini extraordinarii
stricturas haud negent. Et quid opus est, multis hac de re agere, cum
talis revelationum nostri seculi indoles fuerit, ut vel simplicius illius ho-
minum earum falsitatem manibus palpare potuerit.

§. X. De ipso Theologiam ex Scripturæ revelatione discendi mo-
do nunc merito solliciti sumus; quæritur itaque, quid faciendum ei, qui
talem sibi acquiratur habitum, ut Divinam potens sit & docere & de-
fendere veritatem? Et respondetur, lingvarum disciplinarumque
Philosophicarum adminiculis opus esse. Ad *Hebræam Græcamque* quod
attinet lingvas, de illis in theoria ab utraq; parte facile conceditur, eas-
dem ad habitum Theologiæ acquirendum summè esse necessarias; cum
autem harum lingvarum præcepta & subsidia unacum illis, quæ ex anti-
quitate ad sacrarum literarum intellectum pleniorē quam maximè con-
ducunt, multam partem in *Latina* præcipuè conserventur lingua, ideo
& hanc Theologum carere non posse quilibet, vel metacente, intelli-
git. Venio itaq; ad ipsas disciplinas Philosophicas cumq; Scripturæ l. do-
cenda sit atq; defendenda strenuè, opus sanè erit partim *Rhetoricæ*, ut
instructus sit Theologus non loquendi tantum facundia & elegantia, sed
& tropos ac scripturæ l. schemata resolvere sciat, partim *Logicæ*, ut unum
ex altero colligere, adversariorumq; technas dissolvere valeat; partim
Physicæ, ne naturalia in Scripturis occurrentia cum supernaturalibus con-
fundat; partim *Mathematicæ & Geometriæ*, ut templi tabernaculi alia-
rumque rerum dimensiones dijudicare possit; partim *Astronomiæ*
B 2 quia.

quia aliās illa Scripturæ loca, in quibus de cœli motu & cœteris ad cœlestem sphaeram spectantibus mentio fit, dextrè explicare haud poterit; *partim Politica*, ne statum Ecclesiæ cum Reip. civilis forma confundat; *partim Historia* & quidem tam *civili* quam *Ecclesiastica*; hanc enim sine illa non intelligi posse, dudum iudicarunt, qui interiora ejus penitius introspexerunt, adeoque cum hujus notitia à Theologo separari haud possit, illam quoque sibi ut acquirat Theologiæ doctor necessum erit. De *Metaphysica* autem quid dicendum? Fateor, si ingenue proferendum, quod in animo latet, eadem equidem nos carere posse, nisi multis illis terminis nostra adeo repleta esset Theologia, ut minimè eandem, prouti proponi communiter solet, absque illorum cognitione intelligere possimus, adeoque non simpliciter illā ad perdiscendam Theologiam opus est, sed eatenus tantum, quatenus Theologia dicto modo in Academiis proponitur et. Præterea non dissimulo, quamvis sermonis rotunditas in Metaphysicis terminis plurimis arideat, opandum tamen esse eoque allaborandum, ut Theologia primitivæ suæ restituatur puritati, cum innumeris litigiis pertinacissimus terminorum amor sæpius dederit ansam, quamvis hæc omnia ita tamen intellecta velim, ut sua maneat existimatio illi Theologiæ, quæ propter adversariorum malitiam unum alterumve immiscere terminum coacta fuit, quæque iisdem ad necessitatem, non autem ad luxuriam utitur. Cœterum non requiruntur hæc omnia in summo gradu à quovis veritatis cœlestis Doctore, verum ab illo in primis, qui ad perfectionem in sacra doctrina tendit. Multi etenim sunt, qui pauculum vel nihil Philosophiæ sibi compararunt notitiæ, quorum tamen non contemnenda est industria in erudiendis simplicioribus, sufficit etenim ut thesin bene docti, fidei & morum dogmata probè calleant. Aliiter autem se res habet cum illis, qui vel Theologiæ professionem vel primum in Ecclesia docendi munus ambiunt, illis enim dictarum disciplinarum, licet non singularum æqualis, potiorum tamen haud proletaria notitia opus est. His enim si destituti fuerint, indigni sunt, quibus talia conferantur officia. Verum dubium hic oritur: An Philosophiæ studium præferendum vel postponendum sit studio biblico? Sed facilis est ex supra dictis hujus nodi solutio, si modo attendatur, Bibliorum lectionem vel institui ad fidem excitandam moresque informandos, vel ad acquirendam promptitudinem docendi atque defendendi fidem ex sacris literis: Priori modo nullum est dubium, Scripturarum assiduam lectionem præferendum esse studio Philosophiæ; Verum posteriori modo haud postponenda

827
nenda est Philosophia, quia Philosophicis sobrie adhibitis disciplinis animus præparatur ad sensum accuratius in quolibet scripturæ loco perspicuum, quemadmodum ex supraadductis claret.

S. XI. Quodsi nunc Theologia juxta Verbi Divini præscriptum proponi debet, duo potissimum sunt, quæ docet atque explicat, *credenda nimirum & agenda*. Unum horum si prætermittat, vera non est Theologia. Egregius sane est locus ex Ep. ad Ebr. XI, 6. ubi Paulus docet, *eum, qui accedit ad Deum, credere oportere, esse DEUM, & premia largiri iis, qui ipsum requirunt*. Est tamen quorundam fidei articulorum major credendi necessitas quam ceterorum. Sunt qui absque salutis dispendio ignorari à nemine possunt; Sunt qui ignorari quidem, negari tamen haud debent. Universæ autem fidei hæc indoles est, ut sit *una copulativa*, similis catechæ, unius annuli solutione ipsa rumpitur atque dissolvitur. Neque existimandum, si modo pie aliquis vivat & generalem de peccato atque Christo Redemptore habeat notitiam, perinde esse, quales sibi de mysteriis divinis formet conceptus. Nolo equidem imbecillioris ingenii hominibus, salutem suam aliàs cum timore & tremore operantibus, conscientia causari scrupulos nimis anxios, licet in uno alterove hæreant, cum certum sit, universam nostram hujus vitæ cognitionem esse *ex μέρος* 1 Cor. XIII, 9. Interim tamen minimè assentiri possum vagæ illorum sentiendi atque credendi libidini, qui veros & Scripturæ S. conformes mysteriorum divinorum conceptus non oppugnant tantummodo, sed & impiissimos aliorum errores, à Scriptura S. quam maximè devios, fovent atque propugnant, doctrinamque de essentia divinæ mysteriis ad fidei fundamentum non pertinere, superbè docent. Nam quæ quæso est ratio, cur ex arcana Patris sede prodierit æternus Dei Filius, nobisque revelaverit mysteria à seculis abscondita? Cur tanta cum cura & sollicitudine doctrinam Jesu Christi sanctam integramque servandam toties commendant sancti Dei Viri? Gal. I, 8. 2 Joh. X, 9. & 10. Cur adeo vehementer urgent notitiæ rerum divinarum imprimis agnitionis Dei incrementa conf. Col. I, 11. Eph. IV, 14. Act. XVIII, 26. 1 Joh. II, 21. 24. Rom. X, 14. 1 Cor. I, 5. XIV, 20. 2 Tim. II, 7. imprimis autem maximè notabilis est locus ex Ep. ad Col. II, 2. quem integrum hic apponere placet: *ἵνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν συμβιβάζοντων ἐν ἀγάπῃ, καὶ εἰς πάντα πλεόντων τῆς πληροφάνειας τῆς συνέσεως εἰς ἐπίγνωσιν τῆς μυστηρίου τῆς θεῆς καὶ πατρὸς καὶ τοῦ χριστοῦ*. Cæterum ita proponi debent credenda omnia & singula, ut

uis excitentur homines ad agendam vitam sanctam Deoque gratam. Hæc, ita scribit S. Paulus ad Tit. III, 8, *volo te asseverare, ut qui crediderunt Deo, curent bene agendo præire.*

§. XII. Præcedenti in §. jam indicatum est, Theologiam non tantum pro objecto habere agenda sed etiam credenda, imo etiam abstrusissima & ab omni humana ratione remotissima mysteria, conf. Luc. VIII, 20. & ad Col. I, 25, 26, quod si itaque in hoc sensu nostram Theologiam aliquis vocaret *mysticam*, veritati nihil diceret incongruum. Verum cum hoc vocabulum sit ambiguum, observari debet, nullum nobis esse commercium cum illa Theologia, quæ quidem de rebus agit abstrusis deque iisdem sublimiori philosophatur modo, verum extra & præter Scripturam; Cujus Theologiæ mysticæ *Dionysius Areopagita* Autor esse dicitur. Neque illam per omnia probare possumus mysticorum Theologiam, quæ Sacra Scripturæ allegorias ubivis scrutatur. Nam licet, sensu literali retento, aliquis lusus Rhetoricus pietatis ergo tolerari possit, omnem tamen amittit laudem, si modus excedatur; quod ipsum in *Origene* non sine causa reprehensum invenimus, eodemque nomine etiam *Lyrarum* à *Balæo* notatum fuisse, constat. Multo minus autem illa modo dicta Theologia tolerari debet, quando rejecto sensu literali, tanquam Christiana Religione indigno, alius & quidem spiritualis quæritur sensus sine ullo Scripturæ Sacrae indicio, qui pessimus hodierni Fanaticismi mos est, ad omnem nobis eripiendam Scripturæ Sacrae certitudinem, ab ipso introductus Diabolo. Postquam hac ratione ostensum, quales improbemus Theologiæ mysticæ species, superest, ut pauculis verbis de illa quoque agamus Theologia mystica, quam Sec. XIV. *Ruisbrochius*, *Taulerus*, & *Thomas à Kempis* docuerunt & à multis hodie in cælum usque evehitur. Ante omnia autem de horum instituto notandum, quod, dum viderunt suo tempore Theologiam unice ad rixas contentionesque minime autem ad pietatis studium dirigi, eandem corrigere aggressi sint, & quidem hoc modo, ut relictis inutilibus quæstionibus, simplici ratione fidem Christianam ex Scriptura Sacra proponerent & ad infucatum pietatis studium ordinarent. Hoc ipsum institutum quamvis omnino laudabile, habent tamen illi autores ex seculi istius tenebris varios errores, e. g. de operum in primis merito, cum integritate fidei non compossibiles; præterea phrasæ variæ in illorum occurrunt libris *Platonismum* & *Enthusiasmum* sapientes & interdum adeo obscuræ, ut vix divinando illorum sensum quis assequi

qui

qui possit; Accedit quod & tales in illorum libris reperiuntur lo-
quendi formulæ, quæ admodum ambiguae adeoque in utramque par-
tem explicari possint. Licet itaque hi ipsi libri, ab his autoribus pro-
fecti magno in pretio sint habendi, ob multa veritatis testimonia,
quæ inde contra adversarios produci possunt, aliæque ad praxin egregie
stimulantia; cautè tamen sunt legendi, neque imperitioribus præ-
aliis orthodoxorum libellis longè acuratio-
ribus nimis commendandi.

§. XIII. Quamvis Scriptura Sacra unicè maneat fidei vitæ-
que norma atque regula, bonum tamen est & Ecclesiæ Dei his præ-
sertim temporibus admodum proficuum, totius Scripturæ Sacræ
summam benè ordinatam atque dispositam colligere inque compen-
dio repræsentare. Hujus rei non in antiqua tantum Ecclesia, sed &
in ipsa Apostolica invenimus vestigia. Non etenim absque ordine &
selectu Christianismi initiatis quælibet proponebant fidei capita, sed
præmittabant τὸν τῆς ἀρχῆς τῶ χριστοῦ λόγον conf. Ebr. VI, 1. adde
Marci I, 15. Et profectò si juxta gravissimum Apostoli monitum o-
mnia fieri debent ordine & decenter, quis dubitaret, certas fuisse for-
mulas, quibus primitiva Ecclesia Dei usa fuit in informandis rudioribus.
Postea notissimum illud compositum est *Symbolum Apostolicum*, ab ipsis
quidem Apostolis non consignatum, Apostolico tamen spiritui non
inconveniens & absque omni dubio longe vetustissimum, cui ex
prioribus seculis varia hujus generis scripta jungere possemus, nisi jam
olim orium nobis fecisset Magnus ille Theologorum princeps B. Chem-
nitius in or. de util. Locor. Theol. & circa finem superioris seculi B.
Carpzovius in Hag. ad System. Theol. unacum D. Wideburgio in
Progr. de Syltematica Theologiam tractandi ratione. Rectissime ita-
que imitatur hanc veterum consuetudinem & præiens ætas, sisten-
do nobis universam fidei salvificæ rationem in certis eum in finem con-
scriptis libellis, quos variis appellare solemus nominibus: Interim ta-
men haud diffiteor, non omnes eadem esse laude dignos. Nam primò, li-
cet *Theologia moralis* hodie peculiaribus in compendiis tractari soleat,
quod ipsum minime improbari debet, optandum tamen esset, ut etiam
in illis sic dictis Theologiæ systematibus, quæ Theoreticæ ex professio-
ne proponunt Theologiam, aliqua semper adjecta esset doctrinæ propo-
sitæ accommodatio ad serium pietatis fideique exercitium; quod
ipsum à Chemnitio, Gerharδο, Brochmanno, aliquantulum etiam à Calo-
rio & Hiltebrando observatum esse, video. Deinde & hoc deside-
randum esse, cordatiores non diffitebuntur Theologi: Multorum
systemat

systemata nimis enerari atque obscurari. Scholasticorum terminis: Utinam iisdem tantum ad necessitatem non autem ad libidinem uteremur, observando in singulis locis, articulorum in Scriptura Sacra sedem atque fundamenta, sic meliori loco quin res nostræ forent, nullus dubito.

§. XIV. Offert sese hic etiam dicendi occasio de *Theologia* sic dicta *Scholastica*. Nacta est hæc Theologia nomen suum à Scriptoribus Seculi XII. XIII. & XIV. qui res rationis & fidei, partim ex Scriptura, partim autem ex Patribus & Philosophis, more in scholis usitato, per argumenta in utramque partem disputando, proponere solebant. Horum Theologia adhuc floruit tempore Lutheri nostri, qui omnē movit lapidem, ut ab hac ad saniores Ecclesiæ revocaretur Theologiam. Erat etenim eò perventam, ut bonis literis, Hebræa in primis & Græca literatura in exilium missis, & Scripturæ Sacræ autoritate pariter seposita, crassa ubivis termē regnaret ignorantia. Hujus Theologiæ studium etsi planè rejiciendum aut improbandum non sit, dum nonnullos sui temporis hæreticos Scholastici non absq; omni effectu refutaverint, (unde etiam in Lib. nostris *Symb. magni & ingeniosi dicuntur homines* p. 103) in primis autem, quia multa veritatis testimonia ex illis contra *Pontificios*, ad minimum quoad hominem, desumi possunt; multa tamen & quidem haud immerito in hac desiderantur Theologia, quæ inter principem tenet locum, quod plurimis scateat erroribus; præterea multa in dubio relinquit & ubi veritatem docet, prodigiosis sæpe atque barbaris utitur terminis: Adhæc Scripturæ non plus tribuit quam rationi, imo huic interdum plus quam illi, & ut cæteris missis, unicum adhuc addam, seposita pietatis praxi potissimum vanis atque inutilibus occupata est quæstiunculis, unde etiam in illo respectu *nugacissimi* vocantur *scriptores*, qui *tanquam conjurati varia defendunt pigmenta*. vid. Lib. nostri *Symb.* p. m. 174. Cæterum, quamvis ob rationes supra allegatas non omne, in primis Doctorum Ecclesiæ in eminentioribus stationibus collocatorum, contemnendum sit Theologiæ Scholasticæ studium, (quapropter frustra hoc nostræ Ecclesiæ obijciunt Fanatici) haud tamen omnibus & singulis necessarium est Ecclesiæ ministris, qui melius certe fecerint, si omnem sanctorum Breviorum lectioni impendant operam, ut tanto majori cum fructu gregem Domini ædificare possint.

§. XV. Quamvis more antiquioris Ecclesiæ nemini licet movere intendamus, quacunq; ratione ac *methodo* Theologiam tractare

17
By

clare velit, impium tamen omnino esse iudicamus illorum factum, qui celeberrimos Ecclesiarum nostrarum antistites eo suggillant nomine, quod disciplinarum philosophicarum more eandem proposuerint. Nam licet rationi minime in rebus fidei imperium concedamus, ejusdem tamen ministerio planè utendum non esse in ordinandi articulorum nexibus, stultus sit qui dixerit. Quod si itaque rationis adhibito ministerio singula fidei capita ita conjungantur, ut legitimo modo cohereant & nullibi fidei analogiam lædant, perinde est, qualemcunque elegeris methodum. Et certè si cum successu aliquid contra nos proferre velint adversarii, probandum prius illis erit, sese jure aliquid, quod tantas illorum mereatur invectivas, in methodica nostra Theologiam tractandi ratione desiderare posse. Fuerunt quidem ex ipsis nostris Theologis magni nominis viri, quibus methodus in primis analytica non arrisit, (conf. *Hulsemannus* in Brev. Theol.) qui eam quoque ob causam aliam selexerunt methodum, nostræ erga Deum obligationis causas præmittentes, iisdemque postea doctrinam de nostris officiis subicientes, (quod ipsum cuiuslibet liberum merito manet) interim tamen aliorum non planè contempserunt labores.

§. XVI. Diximus supra §. I. talem requiri in homine Theologo rerum divinarum notitiam, ut non solum potens sit docendo sed & redarguendo adversarios. Mira profecto est expositio non neminis, qui in loco ad Tit. I. 9. per adversarios, quorum ora obthuranda sunt, illos tantummodo intelligit, qui in 2. Petr. II. 14. 17. 18. 19. 2. Tim. III. 4. 5. nobis tanquam in sola pietatis praxi errantes describuntur; Nam licet haud negemus, ejusmodi errantes omnino esse corrigendos & ad veram Domini nostri Jesu Christi imitationem reducendos, satis clarè tamen Spiritus Dei in aliis scripturæ locis docet, & illos subintelligi debere adversarios, qui unum alterumque fidei articulum negant adeoque universum fidei systema luxant. Adeo clara hæc res est, ut mirari subbeat, quomodo, ipso lucente sole, ejusmodi homines cæcutire possint. Quales quæso erant adversarii, cum quibus negotium erat sum. mo in terris atque coelis Doctori, apud Matthæum Cap. XXII. de quibus dicitur v. 34. quod illorum occluserit ora? Nonne Sadducæi erant, qui juxta v. 23. resurrectionem negarunt mortuorum, adeoque fidei articulum oppugnarunt! Quales erant, quibus masculè sese opposuerunt sancti Jesu Christi Apostoli? Nonne tales, qui licet singularem præ aliis emittere videbantur sanctitatis splendore, legis potissimum urgendo opera,

C

28
 op. 2, à Veritate tamen aberrabant Evangelii, propterea quoque ne in
 minimis quidem, quæ fundamentum fidei subvertere vili sunt, iisdem
 cesserunt idem, conf. ad Gal. Cap. II. 4. s. Cujus generis innumera,
 si necessum esset, afferri possent loca. Ex his modo dictis apparet &
Polemicam quoque docendam esse *Theologiam*, & quidem eò allaboran-
 dum, ut non ipsa tantum dogmata sanctissime custodiantur, verum et-
 iam ut in loquendi formulis sobrietati studeamus. Ea etenim solet esse
 maligni spiritus praxis, ut prius sub literulis & formulis suam occul-
 tet malitiam, postea autem arrepta occasione in lucem erumpat & op-
 pressa veritate magna cum audacia suos disseminet errores. Quemad-
 modum autem in omnibus actionibus nostris æterni Dei gloriam proxi-
 miqve salutem unice quærere convenit, ita in primis etiam in omni-
 bus de religione controversiis, eò respiciendum legitimisq; eò con-
 ducentibus utendum est mediis. Diffiteri sanè haud possumus, multos
 hodiè nimio controversiarum flagrare amore, dum & optime dicta
 acerbissimas sæpè experiuntur censuras, sunt præterea, qui in mode-
 rato rigore adeo inclementer suos tractant adversarios, ut animos,
 quos solida moderataque veritatis propositione facile ad suas pertra-
 herent partes, exacerbent eaq; methodo à veritatis cognitione quam
 maxime reddant alienos. Optime annotavit B. nolter *Schomerus*
 advers. 24. Cap. II. 2. Ep. ad Tim: *Non aces pugnare, nempe contenti-*
ose pro gloria victoria potius quam pro veritate certare, ideoque contentioni
rixose opponit Apostolus Jo didaxendv, docendi studium & placidam in-
structionem etiam NB. cum disteriorum adversariorum patientia & tole-
rantia. Utinam hoc altius secum perpenderent, quotquot sacris hodiè
 immixti bellis, personali potissimum pugnant insectatione; certissi-
 mum etenim est, immoderatam illorum nullog; prudentiæ sale tempe-
 ratam severitatem nihil efficere; quod ipsum experientia quotidiana
 summo cum Ecclesiæ scandalo, proh Deum! abunde testatur. Militemus
 itaq; & fortiter bella geramus Domini, verù ita militemus, ut non con-
 tra homines, sed unice contra errores militare videamur; Imploremus
 DEUM, ut ipse illuminet mentes erroresque dispellat, ipsorum ad verita-
 riorum autem nostrorum salutem tot flagitemus à Deo suspi-
 riis, quot eosdem oppugnaturi sumus verborum lite-
 ris. Ita nos omnes DEUS adjuvet.

330

Corollaria Theses quasdam Disputationis hujus collustrantia.

I.

Quamvis Theologus Regenitus, quia Regenitus, Ad §. IV.
lumen aliquod actu ipso subjective habeat ac possideat aliud, quod Irregenitus non habet, vivat nimirum, ut dicitur, sibi quæ rectè ac salutariter applicatæ agnitionis & notitiæ, qualis fidei justificationis & vocis, idem etiam lumen cognitionis in & è verbo DEI habet regenitus, quod Irregenitus habet.

II.

Verus Theologus ex usu loquendi communiore rectè Ad §. V.
dicitur, qui potens est cum conformitate ad Scripturam & ad docendum & ad defendendum credenda pariter atque agenda, eaque ratione Irregenitus veri Theologi nomen tueri potest: quia subjectum in quo est veritas à veritate ut ab eruditione eruditus rectè denominatur. Verus autem Theologus dicitur quoque in eminentiori significato, & cum ἐμπόσει, comprehensis omnibus ad spartam & vitam rectè administrandam requisitis donis Spiritus tum ministrantibus tum sanctificantibus, eaque ratione verus Theologus nullus est, nisi Regenitus. Imo si tali Theologo Theologus irregenitus, qui notoriè est impius & omnibus scandalosus opponatur, monstrum hic Theologi vocari potest. Quod ipsum etiam circa bonitatis nomen venit intelligendum.

III.

Filius DEI omnis sacræ Scripturæ ac Theologiæ est Ad §. VI.
Principium, siquidem ipse DEUS est: Idem tamen caro factus, hominum causa, sacratæ Veteris Testamenti Scripturam suarum concionum Principium esse voluit, in grande profectò exemplum, quod Theologi maxime sequi debeant, & cum iis omnes Christiani;

IV.

IV.

Ad §. VIII.

Ad elidendas Fanaticorum non minus quam piorum quorundam Christianorum querelas, de neglecto passim in Academiis studio Biblico, sufficientissimum est, Theologiæ Doctorum desiderium, S. literas, modo prolixius modo pressius, uti res ferunt, (neque enim unum omnes finem Theologiæ cultores habent, & plurimi ad perfectiorem Sacrarum literarum intelligentiam, licet pauciores deducantur, deduci tamen debent.) prælegendi, explicandi, applicandi: quorum pia desideria qui non audiunt & venerantur S. Theologiæ sic dicti studiosi, multum & sibi & suis olim futuris Auditoribus præcludunt Divinæ sapientiæ, & dicta crimina in se solos, non Doctorum, sed sua culpa ipsi transferunt.

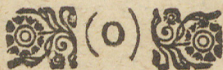
V.

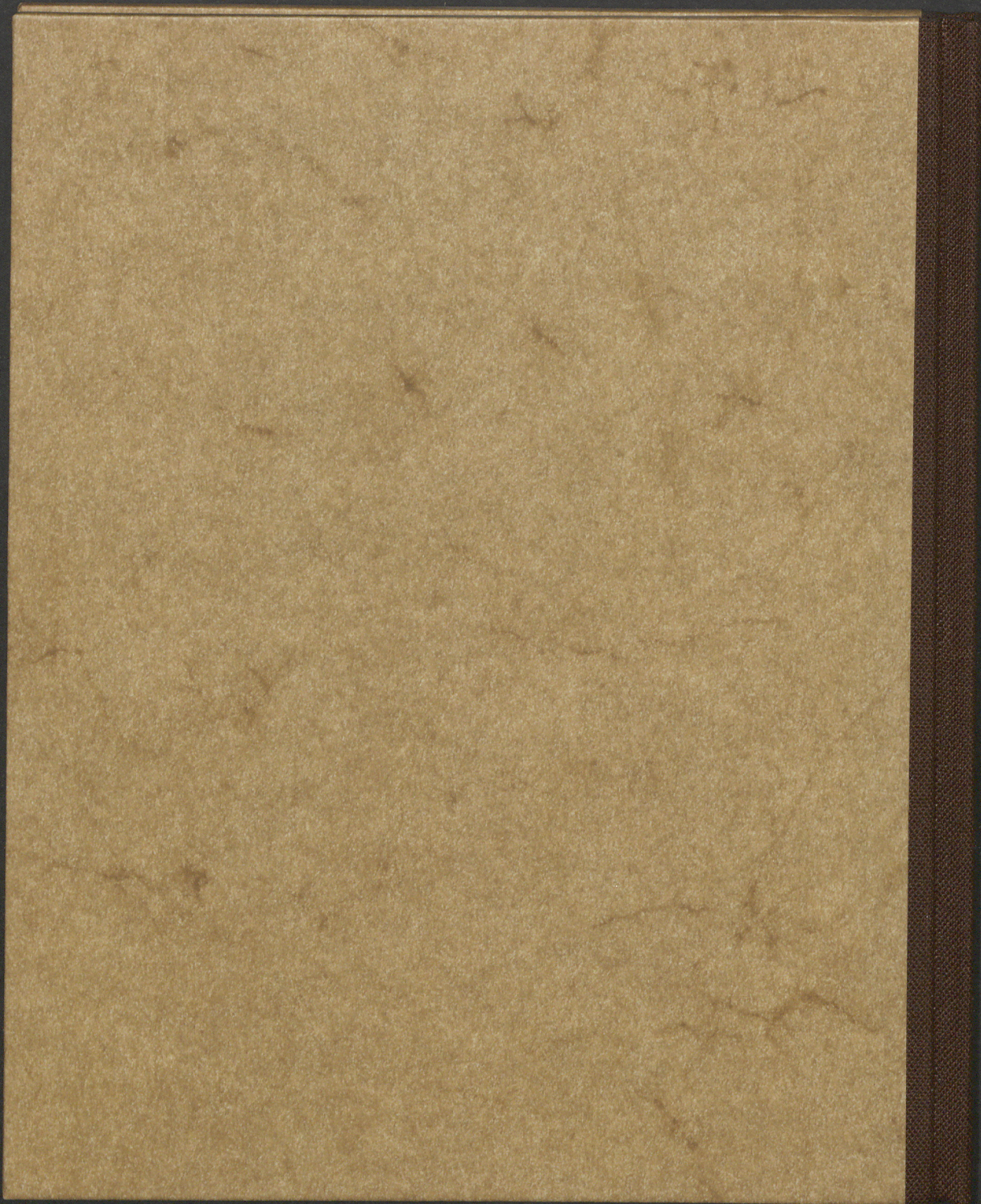
Ad §. XI.

Qui aliquam Theologiæ partem rectè docet, reliquæ parte fraudulenter neglecta & prætermissa, veræ Theologiæ auditoribus tradita causa, accusari nequit; ommissa tamen, quam tradere debuisset doctrinæ ergo, aded justè accusatur, ut veram Theologiam integram violasse, non docuisse sit censendus. Propterea tamen partem aliquam Theologiæ seorsim tradi, omnino est integrum, cum nec in ipsis Scripturæ Sacræ libris omnes semper Theologiæ partes & usus tractentur, & separatim pro cujuslibet instituto Theologiæ partes tradi, perpetuo in Ecclesia, quousque illa stetit, fuerit usitatum, idque ordinis causa permultum profit, ut, qui Theologos propterea accusant Fanatici, nescire videantur, quid accusent.

Sphalmata quædam extantiora corrigenda.

p. 6. l. 12. lege ubi denuo p. 7. l. 8. sui officii p. 9. l. 21. magis necessarium p. 10. l. 4. integrum etiam d. 11. l. 11. putant p. 18. l. 4. illis

op 2, à Veritate tamen aberrabant Evangelii, propterea quoque ne in
 minimis quidem, quæ fundamentum fidei subvertere videntur, iisdem
 derunt idem, conf. ad Gal. Cap. II. 4. 5. Cujus generis innumera
 cessum esset, afferri possent loca. Ex his modo dictis apparet &
 am quoque docendam esse *Theologiam*, & quidem eò allaboranti
 non ipsa tantum dogmata sanctissimè custodiantur, verùm e-
 quendi formulis sobrietati studeamus. Ea etenim solet esse
 us praxis, ut prius sub literulis & formulis suam occul-
 ostea autem arrepta occasione in lucem erumpat & op-
 gna cum audacia suos diffeminet errores. Quemad-
 modum actionibus nostris æterni Dei gloriam proxi-
 maverere convenit, ita in primis etiam in omni-
 versis, eò respiciendum legitimisq; eò con-
 mediis. Diffiteri sanè haud possumus, multos
 rum flagrare amore, dum & optimè dicta
 centurias, sunt præterea, qui in mode-
 suos tractant adversarios, ut animos,
 propositione facile ad suas pertra-
 rhodo à veritatis cognitione quàm
 annotavit B. noster *Schomerus*
 acceci pugnare, nempe contenti-
 te certare, ideoque contentioni
 ad studium & placidam in-
 iorum patientia & tole-
 quotquot sacris hodiè
 ectatione; certissi-
 dentia sale tempe-
 quod quotidiana
 ur. Militemus
 ut non con-
 ploremus
 ad verita-
 is
 riorum autem nostrorum salutem tot flag-
 riis, quot eosdem oppugnaturi sumus v-
 ris. Ita nos omnes DEUS adjuve

